

ERDEI KIHÁGÁS.

I.

AFŐSZOLGABÍRÓ bosszankodva forgatta az imént jött friss Belügyi Közlönyt.
— Megint egy papirosrendelet! — dűnnyögte magában. — Odafent elgondolnak valamit, idelent végtelen irka-firka lesz belőle, minden haszon nélkül.

A kályhában nagyokat durrogott a fa. A főbíró felállt, kinyújtózott, aztán odament a kályhához. Egy darabig ott állt csendben, neki-tapasztva hátratett kezét a cserépdaldnak. Nézte Miklayt, az öreg járási irodatisztet.

Miklay bácsi vígan pöfékelt és gömbölyítgette a konceptuspapírra a miszerinteket és nevezettekét. Olykor megállt, nagyot fűjt a pont után és eltűnődött, hogy vajjon megint lemagyartalanozza-e a főszolgabírói hivatalt az elsőfokú ítélet stílusáért az alispán.

Tűnődésében a főszolgabíró zavarta meg :

— Most pedig elintézzük a Kosár Mihály ügyét. Irja Jani bátyám ! Körösvény. Kosár Mihály parragi születésű, 40 éves, róm. kath. földművesnapszámos parragi lakos általam mint rendőri büntető bíró által erdei kihágásban 240.000 K pénzbüntetésre elmarasztaltatván, ismeretlen helyre költözött. Megkerestetnek . . .

— Engedelmet kérek, de így nem jó lesz. A multkor is szidást kaptunk a megkerestetikért.

— Irja csak, Jani bátyám ! Régen elfelejtik már a mai kormányt, amikor ez a hivatalos stílus még mindig élni fog ! No, hogyan? Igen. Megkerestetnek — nagy emmel — az összes társhatóságok, miszerint vezetett után működési területükön a nyomozatot bevezetni, eredmény esetén a parragi járás főszolgabíróját, mint rendőri büntető bírót értesíteni szíveskedjenek. Dátum, aláírás. Adja ide ! Kinek lehet ez ellen kifogása? Elég magyaros volt az ország a háború előtt, pedig mindig így írtunk.

— Az már igaz ! — lelkendezett az irodatiszt. — Mind a hatvanhárom vármegye így írt, mégis együtt volt az egész.

Kopogtattak az ajtón.

Miklay bácsi nagyot kiáltott :

— Szabad !

Hórihorgas ember lépett be, félig városias, félig parasztos ruhában. Alázatosan köszönt, de a két úr csak motozott az írások

között feltekintés nélkül. Később kérdezte meg a főbíró, illendő várátás után :

— Mit akar?

— Kosár Mihály vagyok, könyörgöm.

Egyszerre kapta fel a fejét a főbíró is, meg az irodatiszt is.

— Az ám! — kiáltott a főbíró. — Hogy a ragya verje meg magát. Nem tudott tiz perccel hamarébb jönni?

— Siettem, könyörgöm, ahogyan bírtam. Mondták a faluban, hogy keresnek az urak. Ha keresnek, hát szaladok, mondok. Tudom, hogy sürgős a dolguk . . .

— Hol járt hat hétig?

— Követ fejtettem a svábokkal.

— Hol?

— Bogdányban meg Budán.

— No jó, hát rendben volna a dolog. Azért az őszi erdei ügyért fizet 240.000 koronát. Ez a büntetése.

Kosár Mihály elfehéredett. Forgatta a sapkáját :

— Ezért jöttem vissza ?!

Miklay bácsi odaszuszogott elébe :

— Akár visszajött, akár nem, a törvény keze így is, amúgy is eléri magát. Itt van az írás, hogy kurrentáljuk. Épen most akartuk elküldeni.

— Azért a bizonyos kis erdei dologért? — fordult a főbíróhoz Kosár Mihály.

A főbíró bólintott.

Kosár Mihály felvágta a fejét :

— Azért ez sok. Fellebbezek.

— Nem lehet. Elmulasztotta a terminust. Melegiben kellett volna, de maga elment.

— Elmentem, mert el kellett.

— Barátom — vont vállat a főbíró — most már vagy lefizeti a pénzt, vagy leüli. Harmadik eset nincs.

— Egész héten nem kerestem annyit a köfejtésnél. Még két hétbe se . . .

— Mondtam már, hogy leülheti. Akkor nem kerül semmibe.

Kosár Mihály nem felelt. Forgatta a sapkáját és nézte a padlót keményen.

A főbíró a Belügyi Közlönyt forgatta. Miklay mérgesen írt a sudari körjegyzőnek valami utasítást. Utasítatik, miszerint az összeírást mihamarabb foganatosítsa, különbeni fegyelmi eljárás terhe alatt.

A paraszt végre megszólalt :

— Isten áldja főbíró úr!

— Hohó! — kiáltottak egyszerre ketten is. — Addig nem lehet ám elmenni, míg el nem határozza magát: Vagy fizet, vagy ül!

Megcsóválta a fejét erre a beszédre Kosár Mihály.

— Pedig nem lehet egyiket sem, főszolgabíró úr!

A főbíró mérgesen csapott az asztalra.

— Ne beszéljen össze-vissza, mert menten lecsukatom! Fizet, vagy leüli, erre feleljen!

Kosár Mihály megint csak azt mondta, amit az előbb:

— Egyiket sem tehetem, nagyságos uram!

— Megkerült?

— Nem kérem alássan. Hanem, ha már itt tartunk, megvallom, hogy nem fejtettem én követ Budán, meg máshol sem. Odaát voltam! — mondta Kosár Mihály és a jobb hüvelykujjával a hátamögé bökött.

— Az oláhoknál? — meredt rá a főbíró.

— Csakis. Szatmárba.

— Engedély nélküli határátlépés — pislogott szaporán Mihály bácsi.

A főbíró intett neki, hogy erről majd később esik szó. Kosárnak meg ezt mondta:

— Azért, hogy Szatmárba járt, még fizethet vagy ülhet!

Hamiskásan hunyorított erre Kosár.

— Igen, kérem, de nem jöttem ám vissza csak magamba...

— No?

— A sógoromat hoztam át, a feleségem öccsét. Mert hogy elnéztem Debrecenben meg máshol is azt a sok átszökött oláh katonát, akinek olyan jó dolga van itt nálunk, azt gondoltuk az asszonnyal, minek szenvedjen az oláh katonaságnál az a szegény Lajoska. Hát átmentem és meg is találtam Szatmárba. Hogy felbízattam, rá is állt hamarosan, csak még egy oláh pajtása volt vele, az is szabadulni akart, könyörgött, hozzam át őt is. No, mondok, nyavalya essen az ármádiátokba, gyerekek, ha belénk nem lönek a határon. De hogy napszámot szereztem közben Szatmárba, vártunk, míg letelik a dolog, akkor aztán átjöttünk.

— És maguk csak úgy sétálnak ide-oda a határon?

A paraszt csodálkozóan nézett rá:

— Hát mit csináljunk, kérem alássan?

Erre igazán nem volt mit felelnie a főszolgabírói hivatalnak. Csakugyan, hogyan respektáljunk olyasmit, ami sem az égen, sem a földön, sem az emberek szívében nincs meg és nem is lehet meg... Mit számít az a pár homokba ásott kőoszlop?!

Mit csináljunk, kérem alássan...

A főbíró végre megtörte a csendet:

— Olyan jó dolga van magának Kosár Mihály, hogy két embert is áthoz egyszerre vendégnek?

— Kitanultam én, nagyságos uram ennek a dolognak a módját — nézett fel a földről a paraszt a főszolgabíróra. — Debrecenben sokat beszéltem átszökött katonákkal. Azok mondták, hogy nem az én nyakamon lesz a sógor; a csendőrök beviszik a városba és ott él majd.

Dolgozhat, csak a rendőrségen kell jelentkezni neki időnként. Várom is már, hogy a főszolgabíró úr elküldje a csendőröket értük.

— Meglesz az is. Azonban előbb azokat is, meg magát is elitélem engedély nélkül való határátlépésért.

— Azért hát megint fizetek?

— Azért ülni fog, Kosár Mihály. Elzárásra ítélem.

Miklay bácsi Kosár felé bökött a pipával :

— Örüljön, hogy egyvégtibe leülheti a két kihágást !

— Örülök én kérem, jegyző úr. Benne vagyok az örömbe. Hanem még egy kis dolgom van, azért szabódtam az előbb is. Ez lesz akkor a harmadik kihágás, ha elvégzem . . .

— Figyelmeztetem, hogy itt ne bolondozzon ! — szólt a főbíró eréllyel.

— Nem bolondozok én, nagyságos uram ! Úgy van az kérem, hogy a Lajoska igen kívánja az Emerencet.

— Miféle Emerencet? — kiált fel a főbíró csodálkozva.

— Az egy bizonyos kérem, Szatmárba. Börvelyi Emerence.

— . . . ia — bökte bele a járási irodatiszt. — Itt hivatalban van, Kosár Mihály, nyögje ki csak egészen : Emerencia.

— Emerencia, kérem alássan. Ő lenne a harmadik kihágás.

— Igen kívánja a Lajoska? — kérdezte nevetve a főszolgabíró.

— Emlegeti nagyon. Azt mondja, ha ő, — már mint a sógor — itt van magyar részen, az Emerencia sem maradhat Szatmárba, mert-hogy az oláh rész mostanába.

— Szóval maga megegyeszerát akar szökni a határon a leányért?

— Igenis, nagyságos uram.

— Hát abból semmi sem lesz atyafi ! Ahhoz, hogy a leány állandó tartózkodásra átjöjjön, beköltözködési engedély kell a kormánytól. Azt pedig maguk nem kapnak.

— Nem?

— Nem hát. Van itt idevaló ember elég, egyik a másik szájából veszi ki a falatot. Keressen idevaló leányt a Lajoskájuk !

— Azt nem lehet nagyságos uram. Egy hold földet kapok, ha áthozom az Emerencet. Annyit ad a sógor.

— Magyar részen?

— Magyaron. Tanyasi volt az apjuk, azt a tanyát szelték ketté az új határral, aki az övék volt. Most nekem adja a sógor a jussát, mivel-hogy Magyarországon városban kell neki élni. Vedd el, Mihály, azt mondta. Cserébe hozd el az Emerencet.

— Hm . . . Ostobán csinálták maguk ezt, Kosár Mihály. Tüstént áthozhatták volna magukkal, akkor már itt is volna.

— Ott még nem búsult érte a Lajoska. Nem is ígért semmit. Itt meg már nagyon húz a szíve utána.

— Meg a magáé is a hold föld után !

— Húz, kérem alássan.

— Vigasztalódjon : így is, úgy is visszatoloncoljuk a leányt, ha átjön. Nem maradhat Magyarországon.

— A sógor meg nem mehet vissza, nagyságos uram ! — riadt meg a paraszt.

— Nem is küldjük, mert az katonaszökevény. A leány azonban csak maradjon odaát. Ezt rendeli a törvény.

— Embertelenséget rendel akkor, nagyságos főszolgabíró úr ! Az asszonynak az ura mellett a helye.

— Hiszen nem felesége még !

— Magyar részen az lesz, mert itt nem katona már a sógorka.

— Nem lesz idejük a lagzira. Kiviszik a leányt, ha beszöki.

Kosár Mihály elhallgatott erre. Hogy vihetik ki, mikor az is magyar, meg magyar az ország is. Azt a hold földet pedig meg kell kapni mindenáron. Eszébe jutott most valami a nagy szorongásban.

— Az oláh katona itt maradhat, nagyságos uram? Annak terem kenyér, a magyar leánynak nem?

A főbíró elrestelte magát. Valóban így van, a magyar leány itt való tartózkodására nincs jogalap, az oláh katonaszökevényére, akinek semmi köze nincs e világon Magyarországhoz, van. Az itt élhet bántódás nélkül a kevéskenyerű magyarok nyakán.

— Menjen ki az előszobába ! — mondta végül is a parasztnak — kigondolunk valamit a maga dolgában.

Kosár Mihály megköszönte szépen és kiment. Leült odakint.

— Érdemes körözvényt írni ?! — dohogott Miklay bácsi, hogy a paraszt becsukta az ajtót — meg sem száradt a tenta, már itt van a gazember. És még azt merik mondani, hogy lassú a közigazgatás Magyarországon ! Repülőgépen sem járhatna gyorsabban.

A főbíró hátradőlt elgondolkozva.

— Élet . . . élet . . . lehet téged valaha is utolérni jogszabállyal? Lehet paragrafusokba foglalni? Megmerezíteni rendeletekkel? . . . Kosár Mihály kihágást követett el, valóságos erdei kihágás után a gonoszságok erdejében való kihágást . . . És itt, az emberi szörnyűségek erdejében készül elkövetni a harmadik kihágást . . . Ki büntetheti meg ezért? A sógorkának igaza van, annak a szegény Emerenciának is igaza van, Kosár Mihálynak hold földdel pecsételődik meg az igazsága . . . és mindnyájukon túl igaza van a jogszabály szellemének is, mikor az ember-özön ellen védi egy fuldokló ország boldogtalan népét. Micsoda semmivé törpül ilyen életparancsokban az a sokat emlegetett közigazgatás, magyarlelkű szegény szolgájával . . .

Vétkes-e, aki a szörnyűségek erdejében tilalom ellen is utat mer vágni magának?

Ott volt a főbíró előtt a közigazgatási körözések lapja. Albán legényt, jugoszláv szökött katonát köröz a zalaegerszegi rendőrkapitányság, mert megugrott a rendőri felügyelet alól. Szerb katonát keres Szeged, oláht Debrecen. Ezek mind itt élnek vigan, Börvelyi Emerencia azonban

román állampolgár, nem kívánatos idegen. Mert itt született, ettől az úgynevezett határtól öt percre. Kell-e ezen sokat gondolkozni?

Beszólitotta Kosár Mihályt.

— Maga meglett ember, katona is volt, úgy-e?

— Voltam kérem, az infanteriregiment numero fűnfbbe.

— Ide vigyázzon ! Amit most nekem elmondott az átkozott sógorról meg az oláh katonáról, azt én nem hallottam, érti, Kosár Mihály?

— Igenis értem.

— Azt se hallottam, hogy át akarja hozni Szatmárból azt a leányt.

Nem is akarom hallani soha, hogy áthozta-e, érti-e?

— Értem, köszönöm alássan.

— Azzal azonban, hogy a fülem így bedugult, megsértettem a törvényt, pedig annak az őrizetére vagyok itt. Érti, amit mondok?

— Nagyon értem.

— Hát maguk most helyreigazítják ezt a sértést a törvényen, mert a maguk kedvéért és jóvoltáért esett meg. Két ideszökött oláh katonát kivisznek innen, ez lesz a helyreigazítás.

— Igenis, nagyságos uram.

— Ez az egyezés köztünk. Két magyart behozott, két oláht kivisz. Így megbékül a törvény, maga is megkapja a holdját, a sógor is az Emerenciáját ; mindenki jóljár. Áll az egyezés?

— Áll, nagyságos uram.

— Hanem arról, hogy két oláht kivittek, hírt akarok ám. Mert ha nem kapok hamarosan, kitoloncoltatom az Emerenciát, magát meg lecsukatom, Mihály. Jó lesz ez így?

— Nagyon is, főszolgabíró úr. Eligazítok én mindent parancs szerint.

— Akkor most elmehet. Az erdei dologban majd aztán beszélünk ! Kosár Mihály kiment nagy köszönettel.

Most felállt Miklay és odaszuszogott a főbíró elé :

— Engedelmeddel főbíró uram, ez volt az igazi hivatali stílus, amit most csináltál. Ilyet nem tudnak odafent Pesten !

A főbíró szerényen mosolygott.

— Hja, Jani bátyám, idelent van a közigazgatás súlypontja. Azok odafent azt teszik, amit a törvény előír, mink meg azt, amit ezeknek a szegény ördögöknek az élete parancsol. Közigazgatunk ; nem ahogy rendelik, hanem, ahogy lehet, Jani bátyám.

II.

— Valami Sóvágó Lajos akar beszélni a nagyságos főbíró úrral — kukkant be az irodába pár nap múlva az altiszt. — Beereszthetem?

— Eressze be, István ! — bölintott a főbíró és elővette a parragi jegyző jelentését.

Sóvágó Lajos tisztességtudóan lép be a szobába.

— Mi baj? — kérdi a főbíró.

— Eljöttünk kérem alássan, hogy megtettük a nagyságos úr parancsát.

A főbíró feltekintett az írásból.

— Micsoda parancsot?

— Azt, akiért maradhat az Emerenc.

— Emerenc? . . . Áhá, igen! A Kosár Mihály ügye — mondta a főbíró Miklay bácsi felé. És nyomatékos hangsúllyal tette hozzá: *Az erdei kihágás!*

— Erdei . . . erdei . . . — bólintott Miklay bácsi. — Ez a sógorka.

— Hát áthozták a leányt, Sóvágó?

— Jelentem alássan, áthoztuk. Itt van kint, elhoztam, hogy baj ne legyen, ha a nagyságos úr keresné. Behívjam?

— Behívhatja — mosolygott a főbíró a legény igyekezetére. — Lássuk, megérte-e a nagy szívfájdalmat, meg a hold földet — gondolta magában.

Megérte. Egészséges, erős, szép barna leány volt.

— Maga az Emerencia?

— Igenis, Börvelyi Emerencia. Köszönöm a nagyságos úr szíves jóságát.

— Kosár Mihályt hol hagyták? Neki kellett volna eljönni!

A legény a leányra, az meg a legényre nézett.

— Nem jöhet kérem — mondta halkan a leány.

— Miért ne jöhetne?

— Mert meghalt kérem alássan. Oldalba lőtték, amikor átjöttünk.

— Ki? Hol? — ugrott fel a főbíró.

Sóvágó Lajos vette át a szót.

— Azt nem tudjuk megmondani, kérem. Lehet, hogy magyarok voltak, lehet, hogy románok. Nem láttuk a sötétben.

— Mégis, hogy történt a dolog?

— Jöttünk nesztelenül, kérem alássan. Nem is egy csapatban, hanem egymásután. Egyszer csak lőttek valahonnan, négyszer. Levágódtunk, a sógor meg szaladt. Aztán csak lövéseket hallottunk. Amikor csend lett megindultunk. Meg is leltük a sógort egy fa tövében.

— Innen, vagy túl a határon?

— Nem igen néztük azt kérem a nagy ijedelemben. Csak tanakodtunk, hogy haza merjük-e hozni a sógort? Úgy gondoltuk, otthagyjuk és megjelentjük a dolgot a nagyságos főszolgabíró úrnak.

A főszolgabíró végigsimitott a homlokán.

— Nehezen lehetett a magyar oldalon, mert eddig nem kaptam semmiféle jelentést . . . Szegény Kosár Mihály!

Sóvágó Lajos csak állt a leánnyal csendesesen. Hallgatott Miklay bácsi is, kivette szájából a pipát, nézett maga elé.

A főbíró felállt, járt fel-alá a szobában, majd odaszoritotta fejét a hideg ablaküveghez.

— Nagyságos uram — szólalt meg a legény — az értünk járó két oláht átvittük becsülettel.

A főbíró megfordult.

— Hogyan?

— Lerészegítettük őket és zsákbarakva, külön-külön átcipeltük. Be a faluba nem mehettünk, hát ott tettük le a zsákokat, amerre járni szokott a román patruj. Beléjük botlottak bizonyosan.

— Menjenek ki! — intett a főbíró, — menjenek Kosárékhoz... Izenek majd, ha szükségem lesz magukra!

Börvelyi Emerencia megköszönte a főszolgabíró úr különös jószívét és hálaalkodott Sóvágó Lajos is. Elmentek.

A főbíró visszaült a helyére. Tenyerébe hajtotta a fejét és egy kitolakodó könnyecseppel birkózott. Végül is győzött a csepp, lebuggyant a főbíró nadrágjára.

Miklay bácsinak a pipája aludt ki. Jó még, hogy a keze erősen tartotta a pipaszárat, különben észrevétlenül lehullott és eltört volna a pipa. Miklay azonban tartotta erősen, mert gondolatában valakik hátán verdesett vele és az volt a vágya, hogy felrobbantsa a világot.

Valahogy, mintha álmában hallotta volna a főbíró:

— ... Mégis csak a rendeleteknek van igazuk, Jani bátyám! A rendeletek vigyáznak az életre, ez az igazság! Ha az erdei kihágás miatt lecsukjuk azt az embert, ma is él. Ha jogosulatlan határátlépés miatt fogatom le, akkor is él... Halálát okoztuk azzal, hogy szabadon hagytuk... Vétket követtünk el az emberi szörnyűségek erdejében magunk is, Jani bácsi! És ez több, mint kihágás, mert emberéletbe került...

Jani bácsi megrázkódott:

— Jót akartál, főbíró uram és lásd, a jóságod összehozott egy legényt egy leánnyal.

— Többet szeretünk volna tenni, mint amennyit az élet ma megenged! — sóhajtott a főszolgabíró és szedte a fogasról kabátját, kalapját. — Telefonáljon, Jani bátyám, hogy nézzék végig Kosár után a határmentét!

Miklay bácsi telefonált. Aztán előszedte a kihágások lajstromát, megkereste benne a Kosár Mihály-féle erdei kihágási ügyet és különös gondosságú írással írta oda a kivezetésbe: Terhelt elhalálozván, töröltetett.

Kilián Zoltán.